

დება ადამიანში სულიერი სიძლიერეც". ეს იმას ნიშნავს, რომ აյ საუბარია ისეთი ძლიერი სულიერების ფორმირებაზე, როდესაც გონიერის განსჯის გარეშე ადამიანი არ ახორციელებს არც ერთ მოქმედებას, საგნებისა და მოვლენებისადმი ძლიერი ლტოლვის მიუხედავად. იგი ამ ღროს ყურადღების ამხვილების მობარდებში სურვილთა მართვის უნარის ჩამოყალიბების აუცილებლობაზე, მათ შორის ნებისყოფის ფორმირებაზე.

ჯონ ლოკის მემკვიდრებაში სპეციალური კვლევის საგანს წარმოადგენს ზნეობრივი აღმრდის პროცედურები, რომელიც ორგანულად უკავშირდება შრომითი აღმრდის პროცესს.

საინტერესო ჯონ ლოკის მემკვიდრეობაში არსებული მითითებები, მობარდებში ჩვევათა ჩამოყალიბების პროცესის შესახებ. ის თვლის, რომ სულ არ არის საკმარისი წესების ცოდნა, მთავარია მოქმედებათა პრაქტიკული განხორციელება და აღსაბრდელთა ცხოვრებისეულ სიცუაციებში ჩაბმატებრებულ ჩვევათა ჩამოყალიბებისათვის, რომელიც უნდა ხდებოდეს ასაკობრივი შესაძლებლობების გათვალისწინებით და მობარდის ასაკის შესაბამისად.

განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს მეცნიერი უარყოფითი ფაქტების და მოვლენების ახსნა-განმარტვითი ანალიზის განხორციელებას აღმრდის პროცესში და ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით გამოყოფს სამოგადოებაში არსებულ ისეთ მანკიერებებს, რომელიც ანგრევს თვით ამ სამოგადოების ჯანსაღ სულისკეთებას და ა.შ.

ჯონ ლოკი, საგადალებულოდ თვლის, რომ საჭიროა თითოეულ მოგარდში ხდებოდეს ისეთი უნარის ჩამოყალიბება, რომელიც შესაძლებლობას მისკემს, იყოს სასურველი სამოგადოებისათვის. ამასთან, იგი ცდილობს გაამჟეროს ის გზები და სამუალებები, რომელიც დაამჟერობებს პარმონიულ ურთიერთობებს ადამიანთა შორის.

ამოუწურავია სასარგებლო იდები, რომელიც ჯონ ლოკმა ჩამორყალიბა თავის შრომებში. უფრო მეტიც. მისი შემოქმედება არის ბევრი მასალა, საიდანაც შესაძლებელია მივიღოთ უამრავი სასარგებლო მოსახრებანი მომავალი თაობის სწავლა-აღმრდის პროცესის სრულყოფისათვის.

გამოყვებული ლიტერატურა:

- დ. რაზმანი - ჯონ ლოკი - 1924 წ. (ლ.ი. აქსელროდის წინასტყვაობით).
- გ.ა. ზაიჩენჯო - ჯონ ლოკი - მოსკოვი (რუსულ ენაზე), 1988 წ.
- ე. ბაქრაძე - ჯონ ლოკი (რეკორდი ფოლოსოფიური თხზულებანი).

ამ ტექსტის მიზანი არ იყო მარტივი განვითარების მიზანი, მაგრამ ის მიზანი არ იყო მარტივი განვითარების მიზანი.

0ლ01 ჭავჭავაძე ისტორიის აღმზრდელობის მიზანების შესახებ

დავთ გალაზონია,
თბილისი 123-ე საშუალო სკოლის მასწავლებელი

მ ეტად მძიმე პირობებში, რასაც მეფის რესერვის კოლონიური პოლიტიკა და ქართველ რენეგატთა უძმედობის მთესველი პუბლიკაციები ქმნიდა, ილია ჭავჭავაძე აქტიურად იბრძოდა ქართველი ენის უფლებათა გაუართოებისათვის, ხალხში განათლების შეტანისათვის, მეცნიერების კულტურულ დარგის აღორძინებისათვის, მთელ ქვეყანაში გაფანტული მეცნიერების თავმოყრა-დასისტემებისათვის, ხალხური სიტყვივრებისა და მუსიკის ჩაწერისათვის, სოფლის მეურნეობის ახალ საფუძველების უზენაერობის განვითარებისათვის, მთელ საფუძველზე - რენტბაჟერურად მოწყობისათვის. მისი უმაღლესი შინანი კი, ისევევე, როგორც თერგზალებულთა მთელი დასისა, ქართულთა სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღდგენა და ეროვნული დამოუკიდებლობის მოპოვება იყო.

დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის გახადება მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როცა ხალხს აქვს ეროვნული თავმოყვარებისა და ლიტერატურის გრძელია, როცა მთელ საზოგადოებაში ეროვნული სულისკვეთება დო-

მინირებს. სამოციანებლები სწორად თვლივინენ, რომ ახალგაზრდობისა და მთელი მოსახლეობის პარტიოტული აღზრდისათვის, მხატვრულ ლიტერატურასთან ერთად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მშობლიური ისტორიას.

ილია, პირველ რიგში, ერის წარსულის მართალ, ობიექტურ ასახვას მოითხოვდა. მას მიაჩნდა, რომ საუკეთესო აღმზრდელი სწორედ ობიექტურად დაწერილი ისტორიაა. ისტორიის საფუძვლიან ცოდნას იგი დღევანდელობის სწორად გაგებისა და სამომავლო გზების უშეცდომოდ დასახვის უმნიშვნელოვანეს გარანტიად თვლიდა: "ისტორია რომ გვიჩვენებს ჩექე მამა-პაპათა ცდომილებას, ამასთანავე გვასწავლის ჭავჭავაძე, როგორ უნდა მოვიქცეთ... მთელის კაცობრიობის უწინდელი ცხოვრება სულ უსარგბდო იქნებოდა, თუ იმათ ცხოვრებიდამ არას გამოვიტანდით" (8,567).

ილია თვლიდა, რომ საკუთარი ისტორიის დაფიწვება მეტად საფალილო შედეგის მომასწავლებლია: "არ ვიცით, ვინ როგორ ჰყიქრობს

და ჩვენ კი ასე გვერონია, რომ
ერთის დაცემა და გათახსირება
მაშინ იწყება, როცა ერთ, თავის
საუბედუროდ, თავის ისტორიას
ივიწყების... ოა არის ისტორია?
იგია მთხოვნელი მისი, თუ რანი
ვიყავით, რანი ვართ და რად შეი-
ძლება ვიყვნეთ კვლავაც..." (7209).

სწორედ ამიტომ იყო, რომ მე-
ფის ხელისუფლება ყოველმხრივ
უშლიდა ხელს ჭართული ისტო-
რიული თხზულებების გამოქვეყ-
ნებასა და გავრცელებას. ცხობი-
ლი სამოციანებლი ს. მესისი მწუხ-
არებით აღნიშვნევდა, რომ ჩეკნი
ქვეწის დიდებული ისტორიული
წარსული ჯერ კიდევ არ იყო
ჩაყენებული ახალგაზრდა თაო-
ბის ღირსეული საქმეებისათვის
მომზადების სამსახურში: “რომელ-
თა (თავდადებულ პიროვნებათა -
დებ.) თავგანწირული მოქმედება
სამაგალითოდ უნდა დარჩენილი-
ყო შთამომავლებისათვის... ხალ-
ხი ამათი მაგალითით ვერ მხენ-
ვდება, ახალგაზრობას თავისი
კერძო, ეგოისტური ინტერესების
მეტი არაფრის დარღი არა აქვს”
(6,153).

სამოციანელთა უმაღლესი მის-
წრაფებების შესაბამისად ი. გოგუ-
ბაშვილმა არაერთი მხატვრულ-
ისტორიული ეპიზოდი შეიტანა
თავის “ბუჩქის კარში”, ოვითონ
ილიასა და აკაკისაც მრავალი
ამაღლელუებელი ისტორიული ფაქ-
ტი გამოიყენებიათ მხატვრულ ნა-
წარმოებებში, რომელთა პატრი-
ოტული ზემოქმედება მართლაც
შთამბოჭდავია.

ილია დიდი სიხარულით ხვდებოდა საქართველოს ისტორიის მეცნიერული შესწავლის ყოველ განხრახვას, რადგანაც მას ისტორია აინტერესებდა ორგორც ქვეყნის კულტურული განვითარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტი. ამასთან, კარგად ხედავდა მის

ისტორიული ცოდნის გავრცელებას ერთგული ლირსების გრძელობით, მოძავლის იმედითა და სათანაბადო ენერგიით უნდა აღვეს ხალხი, დაეძლია უიმედო კანწყობილება და ნაილონზე, რაც, სამწუხაროდ, ხშირად იჩენდა თავს და კაიგრულანტური განწყობილების თესვით, მტრის წისქვილზე ასხამდა ჭადას.

ხალხოსნურ ნაიღიზმს მარქ-
სისტების ანტიეროვნულ-კოსმო-
პოლიტური იდეაბი მოცემა, რომ-
ლებიც რადიკალურად უძირის-
ირდებოდა ილიას პლეადის
მრწამსსა და მისწრაფებებს და
აქაც უკომპრომისო ენებათადელ-
ვამ იჩინა თავი. ოუგვდალეულები

ეროვნულ ერთიანობას მიეღებ-
უოდნებ, როგორც კოლონიური
უდლისაგან თავის დადწევის
აუცილებელ ფაქტორს, მარქ-
სისტემი კა ერს შლიდნენ კლასე-
ბად და მათ შორის დაპირისპ-
ორების გამწვავებით სოციალურ
კადატრიიალებას გეგმავდნენ.

ქართველ მარქსისტთა ნაპი-
ლიზმი და ორონიული პოზიცია
ათლად ჩანს ფ. მახარაძის სიტ-
ეგებში: “ჩვენ ხშირად გვების
საყვედლური, რომ ქართული ისტო-
რიას ჯერ არ ძალა გამოჩენილი
სტორიენტით, მაგრამ ასეთი საყ-
ვედლური, რამდენადაც მართლია,
მოძღვანდ იგი უსაფუძველოა. და
აროლაც, კარგიც რომ გვყოლოდ-
ენ, რას იზამდენენ ჩვენში გიზო,
ლუაბ-ბლანი, ტიერი, ბოკლი, ნი-
ური და სხვა... რომელი მოძ-
რაობა, ან რომელი ისტორიული
ცვლილებას უნდა გაეხადათ მათ
იგანითი გამოკვლევის საგნად,
რაზე უნდა მიეპყრათ ოავინთი
ურადღება?.. ჩვენი ხალხის წარ-
ლობა არ იცის არითმოთარი პო-
ლიტიკური, გინდ წმინდა გონებ-
რის საკუთრი მოწევა” (5, 102).

რივე ხასიათის მოძრაობა” (5, 102). ასეთი უმართებულო თვალ-აზრისის გაცხადებამ ქართველი აზროვნობლების მკაცრი პროცესი გამოიწვია. ი. ჭავჭავაძემ, ა. ტერთელმა და სხვებმა შეძლეს ჩრდილობული პასუხი გაეკავათ “სოციალისტური ნიკიდიზმისათვის”. თერჯდალებულოთ ამონტა პოზიციას კარგად გამოხავას ი. გოგებაშვილი: “სოციალისტური ნიკიდიზმი, თავისითავად ჩინებული რობლება, მოწყვეტილი ნაციონალიზმისაგან, ეროვნულობისაგან, აიდ ვნების მიაყენებს ეკონომიკურისა, ერქბის გადაგვარების შეუყობრისა, ნიღვითომისას.

თავისებურებებს დაბლა დასწევს,
შეასუსტებს და კაცობრიობას
დაამსგავსებს ერთფერს და ერთ-
გარს ნახირსა, რომელშიც საერ-
თო კუჭმაძღრობაზე დამყარდება
საერთო ერთფერი და უხალისო
ცხოვრება, უფერული არხებობა,
საყოველოათ უსისხარულობა, გუ-
ლსაკლავი პესიმიზმი...” /3,298/.

იაკობის აქ მოყვანილი ყრევ-
ლი მოსაზრება წინასწარმეტყველ-
ური ადმინისტრაციის მიერ გა-
დასტურების უფლების უზრუნველი-
ლი პოლიტიკა, პიროვნების უფლებათა აშეა-
რა შეზღუდვა, კოლექტივიზმის
ჰიპოტეზების დადამიანის ინდი-
კივალურობის საზარალოდ - ამის
ნათელი დადასტურება.

არც ხალხოსანი ყოფილდა გ.
მუსრანბატონი, და არც, მით უბ-
ერეს, მარქსისტი, მაგრამ ორივე
მიმღინარეობას უსწრებდა ანტი-
ეროვნული შხამის ნათხვით. მან
გამოაქვეყნა ბროშურა,¹ რომელ-
შიც შავბნელ აზრებს აკითარებ-
და მცირერიცხოვანი ერების გარ-
დაუდალ გაქრობაზე.

ଧ. ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କାରୀ ଶବ୍ଦରେ ଏହାରେ ପରିଚୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାରେ ପରିଚୟ ଦିଆଯାଇଛି ।

ილია და შესი თანამოაზრებები არ კარგავდნენ მამულის გამოხსნის იმედს. ქართველი ერის ღილი შვილი და მოამაგე დღენიადაგა სწორედ დამოუკიდებლობაზე ოცნებობდა და სწამდა, რომ ქართველი ხალხი, სხვა ჩაგრულ ერებთან ერთად, ადრე თუ გვიან

1. „ეროვნული ინდივიდუალობის არსისა და მსხვილი ხალხური კროულების აგარენათურებლა მნიშვნელობის შესახებ“ (ერთულ ენაზე).

უსათუოდ ეწეოდა საწადელი: “თუ
გუშინ იყვნენ ჩემის სისხლისა
და ხორცის ღიღებულნი და
სახელოვანნი კაცნი, რა მიზეზია,
რომ ხვალაც არ გამოჩნდენ”, -
წერს ილია და უქრობი მედიო
დასძენს: “დიდს წარსულს ღიღი
მომავალი იქნება”.

ନାତ୍ରିନାଲ୍ଲୁର ଟାକିତାରସେବଦୀଳିସା-
ଟାକି ମେଦରମଲ୍ଲେବାଢ଼, ରୁଶି ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋ-
ଳାଙ୍କ କ୍ଷି - ମେଦାଲ୍ଲେବାଢ଼, ଶ୍ୟାଲିତ
ଲାତ୍ରାକ୍ଷେପାଢ଼, ଶ୍ୱେତାଶ୍ରମେବାଢ଼
ଲାଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା. ଅଶ୍ଵେ ପିନ୍ଧିରେବାଢ଼
ଶି ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା
ଲାଙ୍କ ଗ୍ରେଗରିଆନ୍ଦାନ. ଅମିଟିନ୍ଦ, ଟ୍ରେ
ଟକ୍କେନ୍ଦ ଲାଲମାତ୍ରେବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା ବ୍ୟାଙ୍ଗକୋଳା

დართვებს ვ. აღნიშვნს გამოსცეს ქართულ ენაზე უურნ. “ცისქარი” ვეფიქრობთ, სასარგბელო იქნებოდა და გამორიცხვა უურნალის პროგრამიდან განყოფილებისა: ბიო-ოგრაფიები, ნარკოვები და მოთხოვნები საქართველოს ისტორიიდან და გეოგრაფიიდან” (11).

ცენტურა ერთგულდად ემსახულ
რებოდა ანტიეროვნულ რეკიმს
1890 წელს ზ. გულისაშვილის
ავტორობით გამოიცა “წიგნი სახ-
ალხო საკითხავად საქართველოს
მეფეებზე”, მაგრამ ცენტურისა
გან დაწუნებული ნაშრომი მაღლ-
აიკრძალა - წიგნი მკითხველ შე-
წარსული დიდების ნოსტალგიას
გამოიწევს.

დიდი წინააღმდეგობის გადაცემა
ახვა მოუწიო ი. გროგებაშვილის
სახელმძღვანელოების - “დედ
ქნისა” და “ბუქნის კარის” გამო
ცემისას: “რაც მე დოო და შრომი
მოვანდომე ჩემი სახელმძღვ
ვანელოგის შედგენას და ხანგა
მოშვებით გაუკეთესებას, ათ
იმდენი დოო და შრომა მომინდ
ჰათი დაცვისათვის სხვადასხვა
ცილისმჭამებლობისაგან”, - წერ
და იაკობი (2,170).

უნდა აღინიშვნოს, რომ საბჭო
თა ხელისუფლების წლებშიც
საკმარი აშგარა იყო ტენდენციუ
რი, არაეთიდმოსურჩე დამრკიდე
ბულება საქართველოს ისტორია
ისაძმი. ასევე გამოიკვეთა ეროვნ
ნული ენების დაკნინების ტენ
დენცია. ეს ყველავერი დაუფარ
ავად უნდა კუთხრათ მოზარდებს
რათა მათ დააფასონ მნელაც

მოპოვებული თავისუფლება და
გაუფრთხილდნენ მას.

ნალებში ეროვნული ცნობიერება ბის გამოცოცხლება რომ ყველა გან ისტორიის ნათელ გააზრებას უჯავშირდებოდა და ამით მისი მნიშვნელობაც ორმაგდებოდა, კარგად ჩანს იღიას „შემდეგი სიტყვებიდან: „ეს მრავალგვარი მნიშვნელობა ისტორიისა ერის გამოცოცხლებისათვის კარგად იცოდენ თავის ერის გულშემატე კივართა სხვა ქვეყნებში. იგი სახელოვანნი მამული შეიტნი, ყველაზე უწინარეს, ერის გამოკეთებისათვის დავიწყებულის ისტორიის ადღვენას შეეცადენენ. გამოღვიძებამ ერისამ უგამერის ძილისაგან აქედამ დაიწყო თავისი დასაწყისი, და ამ გზით გამოუხილებული ერის პეտილ-დეობასა და ხელახლად აღორძინებას დღეს ბევრგან ჩვენი თვალითა გხედავთ” (7,243).

ყველაზე მეტად კი ისტორიის შემაგავშირებელი მნიშვნელობა დაკონკრეტულია ილიას შემ-ლეგ სიტყვებში: “არც ერთობა ენისა, არც ერთობა სარწმუნო-ბისა და გვირტომბისა ისე არ შეამჭიდროებს ხოლმე ადამიანებს ერთმანეთთან, როგორც ერთობა ისტორიისა. ერთი ერთი დაწლის დამდები, ერთს ისტორიულ უძე-ლში ბმული, ერთად მებრძოლი, ერთსა და იმავე ჭირსა და ლხინ-ში გამოტარებული ერთსულობით, ერთგულობით ძლიერია” (8,309).

დღესაც საგულისხმოა ეს
სტრიქონები. ისტორიის მაღალ
ღონებზე სწავლება კვლავაც უნდა
ადულადგვდეს, აერთიანებდეს ყავა-
ლა ნამდვილ პატრიოტს, მოულ
მოსახლეობას. ისევ გაჭირდება,
სამწუხაროდ, გაერთიანებისაკენ,
მაღალზნეობრივი იღვის საგუდ-
ელზე დარაზმეისაკენ მოწოდე-

სამოციანელები თვლიდნენ,
რომ წინაპრების თავდადებული
ბრძოლა თანამედროვე შირობებ-
ში ასეთივე თავდადებული შრო-
მით უნდა შეცვლილიყო, რადგა-
ნაც ამჯერად შრომის ფრონტი
იძენდა გადამზეუტ მნიშვნელო-
კა.

ამ საკითხებზე განსაკუთრებით
ამავეცილებდა ყურადღებას ი.
ჭავჭავაძე: “მძლიანმა მტერმა ვერ
დაგვამომბინა, ვერ წაგვაროვა
ჩეენი მიწა-წყალი, ჩვენი ქვეყა-
ნას... შრომით და გარჯით, ცოდ-
ნით და ხერხით მოსულდი ის თან
გაბეჭდიანს... შრომასა და გარჯას,
ცოდნასა და ხერხს ვერავინდა
გაუძლებს, თუ შრომა და გარჯა,
ცოდნა და ხერხი წინ არ მივაგუ-
დეთ”. ქს შეგონება კიდევ უფრო
კრძალული თვისები

საბჭოთა სახელმძღვანელოებ-
ში ილიას წარმოადგენილენ, რო-
გორც რეკოლუციონერ-დემოკ-

କୁଳାଶସନବରୀଙ୍ଗ ଅନ୍ତର୍ଗତନୀଥମ୍ବି, ଘଣ୍ଟା
ବେଦିଳି ପୂର୍ବାର୍ଥ ହାତରାବୀ, ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତେ
ଦୀର୍ଘ ଧାରାକ୍ଷେତ୍ରରେ ନାହିଁଲୋଇ ପୂର୍ବକ୍ଷେତ୍ର
ପାତ୍ରବାଦୀଙ୍କ ଦା କେବୀ, ମାତ୍ରରାମ ମାତ୍ର ଏହି
ପୂର୍ବକ୍ଷେତ୍ରରେ ମର୍ମବାଦିଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରହଣ
ପୂର୍ବକ୍ଷେତ୍ର, ଉଚ୍ଚି ପ୍ରକଟନବର୍ଦ୍ଧକ (ଦା
ସାତାବ୍ଦୀରେ କ୍ରିୟାବୀଜ ବାଦିଗୁଡ଼ା) ପାରା
ମନୋର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଷତ୍ରବାଦିଗୁଡ଼ାରେ ଶ୍ଵରଭ୍ରତ
ନାହିଁ. ଧରନମ, ହେବନ ତଥାଲ୍ପିନୀ ମିଥ୍ଯା
ମାତ୍ରରେ ମିଥ୍ୟାକାନ୍ଦମ୍ବା ପାତାକନ୍ତୁ

ლიკ გვიჩვენა ილიას პოზიციის
სისწორე.

დღეს, ხანგრძლივი და ყოვლის-
მომცველი საბჭოურ-კომუნისტუ-
რი ექსპერიმენტის აშკარა ჩავარდ-
ნისა და საზოგადოების განვი-
თარების ახალი გზების ძიების
პირობებში განსაკუთრებით მო-
ლია ილია ჭავჭავაძის მსიც-
ლმხედველობის, იდეების, ისტო-
რიული მეცნიერებისადმი მიღდო-
მის შეუდარებელი სისწორე ყვე-
ლა დანარჩენი მიმდინარეობის,
მათ შორის მარქსისტების საბე-
დისწერო მრწამის წინაშე.

მაშინ კი ზოგიერთ ეს პოზი-
ცია თავადურ კონსერვატიზმად
ესახორცად დამახასიათებელია პ.
გელაიშვილის გამონათქამი:
“აიღვთ ყველა ჩვენი ეგრეთ
წოდებული სამოციანი წლების
მწერლები და ოქენ ცხადად
დაინახავთ, რომ თითქმის ყველა
ისინი ილია ჭავჭავაძის მიმდევრე-
ბი არიან, მისებრ წარსულის
იდეალიზაციით არიან გაუღენ-
თილი... აღიზარდა და განმტ-
კიცდა ჩვენში ძევდი უეოდალუ-
რი საქართველოს იდეალიზაცია.
გამეფდა თავადაზნაურული სული,
აზროვნება, გემოვნება, ხე-
ლოვნება, თავადაზნაურული
ბედოვლათობა. ყველა ეს დღესაც
საუდავის ლოდად აწევს გულზე
საზოგადოებას” (1,78).

XIX საუკუნის საქართველოს
მდგომარეობის, მისი მწევე პრობ-
ლემების თავისებურებათა დაუ-
ნახაობა და, შესაბამისად, ამ
პრობლემებზე მომუშავე მამულიშ-
ვილთა დაწლის დაუფასებლობა
ჩანს არჩილ ჯორჯაძის სიტყვებ-
ში: “ვიკითხოთ ახლა, აქეს თუ
არა ჩვენებურ მესამოცე წლებს
განსაკუთრებული ფიზიონომია?..
მოვისურვებთ თუ არა პასუხის
გაცემას, რუსეთისაკენ უნდა მივიძ-
რუნოთ თვალები... ჩვენში არავი-

თარი თეორიული ტრადიციები
არ არსებობდა, ამიტომ ახალი
აზრების შეთვისებაც დოგმატური
უნდა ყოფილიყო... აზრის სამე-
ფურიში აქ ჩვენ ვერავითარ თრიგ-
ინალობას ვერ ვხედავთ” (10,104).

ილიას თაოსნობით თერგდა-
ლულთა მოელი დასის მოდგარე-
ობის უაღრესად დიდი ეროვნულ-
ისტორიული მნიშვნელობის შე-
ფასებისას სავსებით სწორ აზრს
ავითარებს ფ. ლომაშვილი: “უდი-
დესი განსაცდელის ფასს თერგდა-
ლულებმა ქართველ ხალხს საქ-
უთარი ძალებისადმი რწმენა
ადუდგინებს, მომავლის წარმტა-
ცი პერსეპტივა დაუსახეს და მისი
განსორციელებისათვეს ბრძოლის
სურვილი აღუნთეს. ამაშია თერ-
გდალეულთა ეროვნულ-განმათა-
ვისუფლებული პროგრამის უდიდე-
სი პროგრესული მნიშვნელობა”
(4,149).

ილია ჭავჭავაძის საერთ-
ლევანტს ქართული ისტორიოგ-
რიაფიის წინაშე ნათელ შეფასე-
ბის აძლევს დიდი ისტორიკოსი
ივ. ჯავახიშვილი: “უფიქრობთ და
დარწმუნებული ვართ, რომ ვინც
მომავალში ქართული ისტორი-
ოგრაფიის თავგადასავლის მე-19
საუკუნის მაბების შესწავლასა და
აღწერას შეუდგება, ვალდებული
იქნება ისიც აღნიშნოს, რომ ილია
ჭავჭავაძე დიდებული იყო მარტო
პოეზიასა და პუბლიცისტიკაში
კი არა, არამედ საქართველოს
ისტორიოგრაფიაშიც მას ისეთი
დაწლი ჰქონია, რომლის დაციწ-
უების უფლება არცერთს ქართვ-
ელს არა აქეს” (9,16).

ილია მთელი თავისი მოდგარე-
ობით, მხატვრული თუ პუბლი-
ცისტური შემოქმედებით, კერძოდ
- უნიკალური დაწლით ეროვნუ-
ლი ისტორიოგრაფიის წინაშე -
შთამაგონებელი მაგალითი იქნება
ყველა თაობის ქართველთათვის.

ლიტერატურა:

1. პ. გელეიშვილი; ილია ჭავჭავაძე, როგორც პოეტი და
პუბლიცისტი. 1914 წ.
2. ი. გოგებაშვილი; თხზულებები, ტ. 2, 1954 წ.
3. ი. გოგებაშვილი; თხზულებები, ტ. 4, 1955 წ.
4. ფ. ლომაშვილი; საქართველოს ისტორია, 1992 წ.
5. ფ. მახარაძე; თხზულებანი, ტ. 5, 1926 წ.
6. ს. მესხი; თხზულებანი, ტ. 1, 1962 წ.
7. ი. ჭავჭავაძე; ნაწერების სრული კრებული, ტ. 5, 1927 წ.
8. “ცისქარი”, 1861 წ., №4.
9. ი. ჭავჭავაძე; ილია ჭავჭავაძე და საქართველოს
ისტორია, 1938 წ.
10. ა. ჯორჯაძე; თხზულებანი, ტ. 5, 1914 წ.
11. საქართველოს სახ. ცენტრალური არქივი, ფონდი 107, ნაწ.
3, საქმე №7, 5135, ფურცელი 10.